

**ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ ЗӨРЧИХ
ЗӨРЧИЛД ОНОГДУУЛЖ БУЙ ШИЙТГЭЛД ХИЙСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ**
VIOLATION OF ROAD SAFETY LAW
ANALYSIS OF PENALTIES FOR VIOLATIONS

С.Индра

*Цагдаагийн сургуулийн Цагдаагийн эрх зүйн
тэнхимийн багш, цагдаагийн дэд хурандаа,
хууль зүйн магистр
INDRA.S*

*Lecturer of the Law Department at the Police
School, police lieutenant colonel, master of Laws*

Хураангуй: Хүн төрөлхтний техникийн хурдацтай хөгжил эрэн зууны хандлага Монгол орны хөгжил дэвшил, хүн амын амьжиргааны түвшний дээшилж байгаа зэргээс хамааран сүүлийн жилүүдэд автомашины тоо эрс өсч, хөдөлгөөнд оролцогч болон тээврийн хэрэгслийн тоо хурдацтайгаар нэмэгдэж байна. Нийгмийн хөгжлийн энэ хандлагыг дагаж сөрөг үзэгдэл болох зам тээврийн гэмт хэргийн улмаас хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирох болсон нь дэлхий нийтийн анхаарах гол асуудал болсоор байна.

Abstract: The rapid technical development of mankind is a trend of the century, depending on the development of Mongolia and the improvement of the living standards of the population, the number of cars has increased dramatically in recent years, and the number of participants in the movement and vehicles is increasing rapidly. Following this trend of social development, the loss of human life and health due to road traffic crime, which is a negative phenomenon, continues to be the main concern of the world.

Түлхүүр үг: Замын хөдөлгөөн, зөрчлийн тухай хууль, шийтгэл, олон улсын туршлага

Key words: Law of traffic, violation, punishment, international experience

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг осол, зөрчил тогтвортой буурахгүй байгаа, гарч буй хохирлын хэмжээ улам нэмэгдэх хандлагатай болж байгаа нь шийтгэлийн хэмжээ бага, урьдчилан сэргийлэх нөлөөлөл байхгүй, энэ ажлын үр нөлөө хүссэн үр дүнд хүрэхгүй байгааг илэрхийлж байгаа юм. Эрх зүйн шинэтгэл хийж буй өнөөгийн нөхцөлд “Монгол Улсын замын хөдөлгөөний дүрэм”, “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль”, Монгол Улсын Зөрчлийн тухай хууль зэрэг эрх зүйн зохицуулалтыг холбон судалж зарим доголдолтой асуудлыг нээн харуулах, түүнийг даван туулах, боловсронгуй болгож, замын хөдөлгөөний зөрчилд хүлээлгэж буй хариуцлага шийдвэрлэлтийн биелэлтийн өнөөгийн болон цаашдын нөхцөл байдлыг сайжруулах, гадны орны хэрэгжүүлж буй ажил, арга хэмжээг нэвтрүүлэх шаардлага урган гарч байгааг дурдах нь зүйтэй юм.

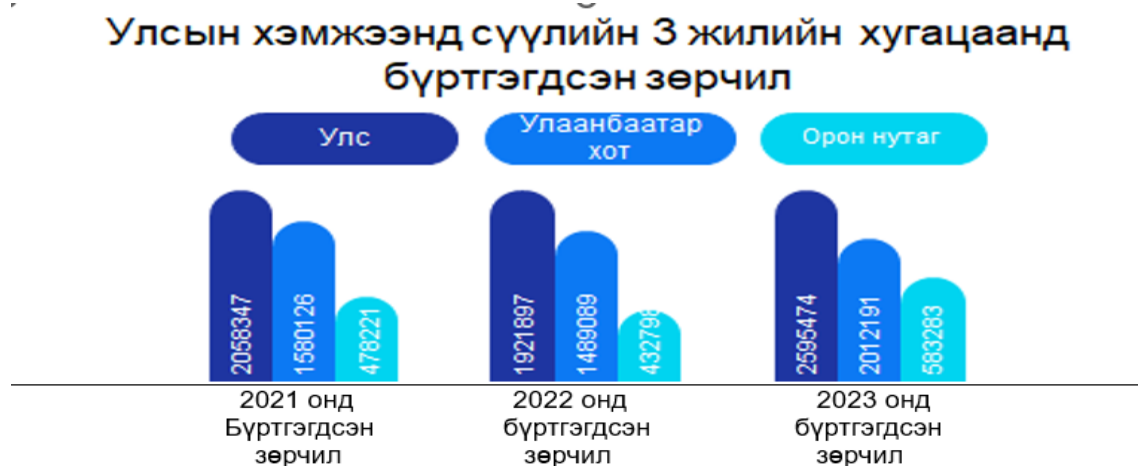
Зөрчил хэмээх ойлголт нь улс орон бүрийн эрх зүйн онцлог байдлаас хамаарч өөр өөр агуулгаар тайлбарлагддаг. Гэмт хэргийн нэгдмэл нэг тодорхойлолт байдаггүй улс оронд зөрчил нь хариуцлагын үр дагаврыг үүсгэх бүх салбар эрх зүйд хамаарал бүхий ухагдахуун ба үүнд гэмт хэрэг ч мөн хамаарна. Тухайлбал: Эдгээр улсуудад Англи, АНУ, Франц, ӨАБНУ, Япон, Бразил, Албана, Венесуэль, Аргентин гэх мэт улсууд хамаарна. Ийм тогтолцоо бүхий улс оронд хариуцлагын үр дагаврыг үүсгэх бүх үйлдлийг нийтээр нь эрх зүйн зөрчил гэх ойлголтод хамааруулдаг ба үүнийгээ гэмт хэрэг хэмээн үздэг. Эрүүгийн эрх

зүйг зохицуулах зүйл, аргын хувьд системчлэгдсэн (Эх газрын систем) ба системчлэгдээгүй (Америкийн систем) гэж ангилна. Эх газрын эрүүгийн эрх зүйг дотор нь зүүний ба барууны гэсэн хоёр чиглэлд авч үзнэ. Барууны чиглэлд (Франц, Герман, Итали, Ислани зэрэг) гэмт хэргээс гадна захиргааны зөрчлийг (эрүүгийн үйлдэл) эрүүгийн эрх зүйд шууд хамааруулдаг бол зүүний чиглэлд дээрх хоёр үйлдлийг маш хатуу зааглан тус тусад нь ялгаатай авч үздэг. Тухайлбал: ОХУ-ын хувьд гэмт хэргийг нэг категорт ангиллаар авч үздэг тогтолцоонд хамаарах бөгөөд зөвхөн "преступление" буюу гэмт хэрэг гэсэн дан ганц ойлголтын хүрээнд нийгмийн хор аюул, ялын санкцийн хэмжүүрээр дотор нь ангилдаг. Захиргааны зөрчил буюу "Административное правонарушение" гэмт хэргээс зааглан ялгадаг бөгөөд "Кодексу Российской Федерации об административных правонарушениях" буюу "ОХУ-ын захиргааны зөрчлийн тухай кодекс"-оор захиргааны зөрчлийн харилцааг зохицуулдаг.

Манай улсад Зөрчлийн тухай хууль, Замын хөдөлгөөний дүрэм, Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчсөн зөрчилд гудамж замын хяналт шалгалтаас гадна замын хяналтын камер болон цахим дүрс бичлэг ашиглан замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд хяналт тавьж гарч болзошгүй осол, хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлж байна.

Улсын хэмжээнд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн 6575708 зөрчил илрүүлсэн байна.

График №1 Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн зөрчлийн үзүүлэлт

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын хууль тогтоомж зөрчсөн 1758613 (67.8%) зөрчлийг гудамж замын хяналт шалгалтаар илрүүлсэн бол 836861 (32.2%) зөрчлийг замын хяналтын камер, дүрс бичлэг болон бусад цахим хэлбэрээр илрүүлсэн байна.

Улсын хэмжээнд Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчил өнгөрсөн оны үзүүлэлтээс 673587 нэгжээр буюу 35.1%-иар өссөн байна.

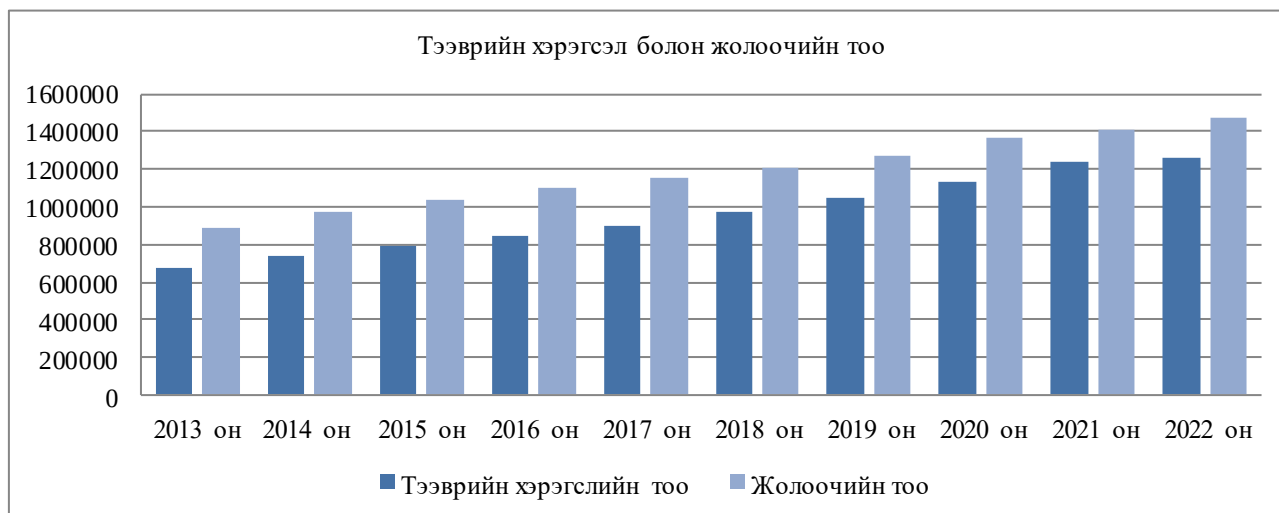
Зөрчлийн тухай хуулийн ерөнхий ангийн нэгдүгээр бүлэг 1.3 дугаар зүйлд Шударга ёсны зарчим; 2 дахь хэсэг Энэ хуульд заасан зөрчил тус бүрт шийтгэл оногдуулна гэж заасан. Хоёрдугаар бүлэг 2.1 дэх хэсэгт Хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн, энэ хуульд шийтгэл оногдуулахаар заасан үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчил гэнэ. Мөн гуравдугаар бүлгийн 3.3 дахь хэсэгт шийтгэлийн төрлийг тодорхой зааж өгсөн байдаг.¹ Манай Улс цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд анх 2013 онд бэлэн бусаар торгууль оногдуулж эхэлсэнтэй холбоотой Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны “Түр журам

¹ Төрийн мэдээлэл. 2017. №24. Зөрчлийн тухай хууль

батлах тухай” 388 дугаар тогтоол², Хууль зүйн сайдын 2015 оны “Журам батлах тухай” А/188 дугаартай тушаал³, уг тушаалаар батлагдсан "Бэлэн бус хэлбэрээр торгууль оногдуулах журам", “Зөрчилд оногдуулсан торгуулийн мэдэгдэх хуудас”-ны загварыг мөрдлөг болгон ажиллаж байсан. Улмаар эрүүгийн болон зөрчлийн тухай багц хуулиуд батлагдсантай холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны “Шийтгэлийн хуудасны маягт батлах тухай” 194 дүгээр тогтоолоор батлагдсан журам, маягтын загвар шинэчлэгдэн батлагдаж, батлагдсан загварын дагуу бэлэн бус торгуулийн шийтгэлийн хуудсыг зөрчил гаргасан иргэнд хэвлэж өгөх ажлыг хэрэгжүүлж ирсэн.

Улсын Их Хурлаас 2020 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хууль баталсантай холбоотой уг хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.3 дахь хэсгийн “...болон бэлэн бус хэлбэрээр торгууль оногдуулах,” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 8.4.2 дахь заалтыг хүчингүй болсон нь бэлэн бусаар торгосон шийтгэлийн хуудасны загвар, үйл ажиллагааг зохицуулж байсан Хууль зүйн сайдын 2015 оны “Журам батлах тухай” А/188 дугаартай тушаал хүчингүй болох нөхцөл үүссэн бөгөөд энэ журмаар дан ганц Зөрчлийн тухай хуулийн 14.7 дугаар зүйлд заасан зөрчлийг торгох боломжтой байсан зохицуулалт өөрчлөгдсөн.

График №2 Тээврийн хэрэгслийн болон жолоочийн тоон үзүүлэлт

Зөрчлийн мэдээллийн сан цахим хэлбэрээр Замын хөдөлгөөний удирдлагын төвийн Төлбөр хяналтын хэлтэст хадгалагддаг байна. Зөрчлийг баталгаажуулахдаа тээврийн хэрэгслийн марк, улсын дугаар, өнгө зэргийг сайтар тулгаж нягтлан алдаа дутагдал гаргахгүй байхад анхаарч ажилладаг байна.

Цагдаагийн байгууллагын нийт алба хаагчдын дунд бэлэн бус торгуулийн системийг нэвтрүүлснээр алба хаагчдын ажлын ачаалал, бичиг хэргийн зардал, алба хаагчдад учрах эрсдэл бэлэн мөнгөтэй харьцахгүй болсноор авлига, ашиг сонирхолтой холбоотой гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдох эрсдэл багасч, зөрчлийн илрүүлэлт, шийдвэрлэлт нэмэгдэж, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа түргэн шуурхай болж, иргэдэд чирэгдүүлэхгүй байх зэрэг эерэг нөлөө үзүүлсэн. Манай Улс сүүлийн 10 жилд тээврийн хэрэгсэл, автомашины тоо 2.8 дахин өссөн ба жилд дунджаар 62.3 мянга орчим автомашин, тээврийн хэрэгсэл

² Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны “Түр журам батлах тухай” 388 дугаар тогтоол

³ Засгийн газрын 2017 оны “Шийтгэлийн хуудасны маягт батлах тухай” 194 дүгээр тогтоол

шинээр нэмэгдэж бүртгэгджээ. 2022 он болон 2023 онд тээврийн хэрэгсэл өнгөрсөн онуудын үзүүлэлтээс 3.1%-иар өссөн үзүүлэлттэй байна.⁴

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шинэчлэн батлагдсан хууль 2015 оны 9 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс мөрдөгдөж эхэлсэн. ЗХАБТХуулийн 8.3 дугаар зүйлд Замын хөдөлгөөн зохицуулах, хянан шалгах болон бэлэн бус хэлбэрээр торгууль оногдуулах, зөрчлийн бүртгэлийн оноо тооцох журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална гэж заасны дагуу Хууль зүйн сайдын 2015 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/187 тоот тушаалаар Жолоочийн зөрчлийн оноо тооцох журам батлагдан гарсан.

Улсын хэмжээнд 2023 оны байдлаар 249592 жолоочийн зөрчлийн оноо хасагдаж жолоочийн оноо дуусч эрх түдгэлзсэн 4419 жолооч байна. Жолоочийн бүртгэлийн сангаас жолоочийн зөрчлийн онооны төлөв байдлыг авч үзвэл:

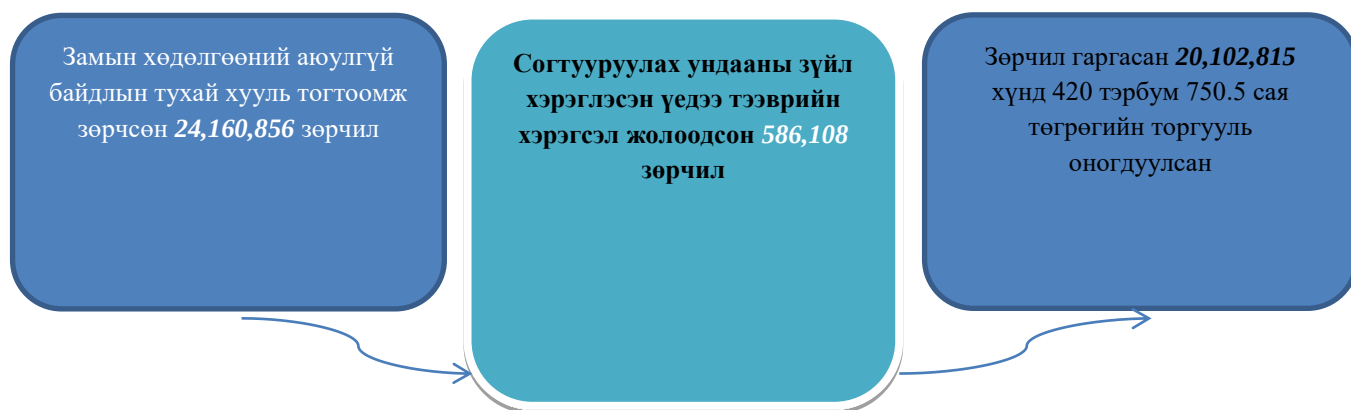
Жолоочийн зөрчлийн оноо хасагдсан 321009, зөрчлийн оноо дууссан 1683, урамшуулал олгогдсон 6814, оноо сэргээгдсэн 7530 гэсэн төлөвтэй байна.

Жолооч замын хөдөлгөөнд хамгаалалх бүс, хамгаалалтын малгай хэрэглээгүй замын хөдөлгөөнд оролцож байгаад жолоочийн оноо их хасагдаж нийт хасагдсан жолоочийн онооны 96892 буюу 44.2% нь хамгаалах бүс хамгаалалтын малгай хэрэглээгүй зөрчил эзэлсэн байна.

Монгол Улсад сүүлийн 20 жилийн хугацаанд:⁵

⁴ Монгол Улсад бүртгэгдсэн зам тээврийн осол, гэмт хэрэг, зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл УБ., 2022, 8 дахь тал

⁵ Монгол Улсад бүртгэгдсэн зам тээврийн осол, гэмт хэрэг зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл 132 тал

Аливаа улс оронд хууль тогтоомжийн шинэчлэл хийхдээ бусад улс орнуудын туршлагыг судалж алдаа оноог дүгнэх нь зүйтэй. Гэхдээ үүнд шалгуур байх хэрэгтэй. Тухайлбал: харьцуулж болох судлагдахуун, харьцуулах боломжгүй судлагдахуун гэж байдаг. 2017 онд батлагдсан Зөрчлийн тухай хуулийг авч үзвэл эрүүгийн эрх зүйд хамаарах хэм хэмжээ зонхилсон байна гэж олон судлаачид үзэж байна. Эндээс үзвэл хуулийн төслийг боловсруулсан ажлын хэсэг эсхүл хууль тогтоогчид зарим талаараа захиргааны зөрчил гэдгийг АНУ-д байх "жигжиг гэмт хэрэг" гэсэн ойлголттой адилтган авч үзсэн байх магадлалтай. Цаашлаад харьцуулан судалсан улс орнуудын эрх зүйн эх сурвалжийг авч үзэхэд хариуцлагын үр дагаврыг хуульчлаагүй хууль гэж байдаггүй ажээ. Чухам ямар үндэслэлээр ийнхүү салбарын хуулиудаас бүх хариуцлагын хэм хэмжээг салган авч төрөлжүүлэн нэгтгэх болсныг үзэл баримтлалын хүрээнд илүү нарийвчлан оновчтойгоор тайлбарлаж чадахгүй байгаагаас үүдэж практикт маргаан өрнөж байна гэж үзэж байна.⁶

Захиргааны зөрчлийн үндсэн шинж нь түүний бүтэцтэй салшгүй холбоотой" ойлголт юм. 2017 онд батлагдсан "Зөрчлийн тухай хууль"-ийн 2 дугаар зүйлийн 2.1.1 дэх хэсэгт "Хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн, энэ хуульд шийтгэл оногдуулахаар заасан үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчил гэнэ" хэмээн тодорхойлсон. Захиргааны зөрчил нь онолын хувьд гэмт хэргийн бүтэцтэй яг ижил байдаг. Учир нь захиргааны зөрчил нь эрүүгийн гэмт хэргийн нэгэн адил араасаа хариуцлагын үр дагаврыг үүсгэж байдаг учир заавал хуульд бичигдсэн, мөн түүндээ гэм буруутай байх шинжийг агуулах учиртай.

Захиргааны зөрчлийн эрх зүйд эрүүгийн эрх зүйн адил "nullum crimen, nulla poena sine lege" зарчим үйлчилдэг. Үүнийг бид захиргааны зөрчлийн үүднээс: Хуулиар хориглоогүй бол зөрчил биш бөгөөд шийтгэл хүлээлгэхгүй гэж тайлбарлаж болох юм. Онолын хувьд хуульд заасан байх зарчим таван агуулгыг өөртөө багтаана.⁷

Зөрчлийн тухай хуульд зааснаар "Хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн" гэсэн шинж нь зөрчилд тооцогдоход дор дурдсан хэд хэдэн нөхцөл бүрдсэн байх шаардлагатай. Үүнд:

Нэгдүгээрт: Зөрчлийн тухай хуулийн тусгай ангид заасан ийм үйлдэл, эс үйлдэхүй нь илрэх гадна байдлаараа Эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэргийн шинжгүй байх;

Хоёрдугаарт: Тухайн үйлдэл, эс үйлдэхүйн улмаас учирсан хохирол нь өчүүхэн бага (ялимгүй) учир нийгэмд аюулгүй байх;

Гуравдугаарт: Гэмт хэргийн шинжийг хэлбэрийн төдий агуулсан үйлдэл, эс үйлдэхүйг санаатай хийсэн байх зэрэг болно.

⁶ Д.Баярсайхан Харьцуулсан эрүүгийн эрх зүй. -УБ., 2011. 125 дахь тал

⁷ Мөн бүтээл. 189 дэх тал

Үйлдэл гэдэг нь хүний хүсэл зоригийн илэрхийлэл юм. Захиргааны зөрчлийн шинж бүхий үйлдэл гэж хуулиар хамгаалагдсан иргэн, нийтийн эрх, ашиг сонирхолд хохирол учруулсан, эсхүл тийм хохирол учруулах шинжтэй байсан, хуульд шийтгэл оногдуулахаар заасан, субъектын хүсэл зоригийн дагуу хийгдсэн, бүрэн ухамсарлагдсан, ямагт идэвхитэй хөдөлгөөнөөр илрэх хууль бус зан үйл юм. Эс үйлдэхүй гэдэгт тухайн тодорхой нөхцөлд заавал хийх ёстой, хийх боломжтой үүргээ биелүүлээгүй, хүний идэвхгүй зан үйлийг ойлгоно.

Эдүгээ хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа 2017 онд батлагдсан Зөрчлийн тухай хуульд зөрчил үйлдэгчийн гэм буруугийн талаар зохицуулаагүй. Зөрчил үйлдэгчийн гэм буруу зөрчилд шийтгэл хүлээлгэхэд хамаарах ёстой. Гэм буруу бол хүний ухамсар, хүсэл зоригийн нийлбэр буюу сэтгэхүйн үйл ажиллагааны дотоод мөн чанарыг илэрхийлдэг. Тиймээс гэм буруугийн зарчим бүх зөрчилд үйлчилж хамаарах нь зүйтэй.

Хүснэгт 5. Монгол Улсын Зөрчлийн тухай хуулийн 14.7-р зүйлийг Их Британи, АНУ-ын хуулиудтай харьцуулсан судалгаа

Монгол улс	Их Британи улс	АНУ-зарим хот
31.Жолооч замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан тээврийн хэрэгслийн хурдыг зөвшөөрөгдсөн дээд хязгаараас 10-50 хүртэл хувиар хэтрүүлсэн бол хүнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. ⁸ 32.Жолооч замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан тээврийн хэрэгслийн хурдыг зөвшөөрөгдсөн дээд хязгаараас 50-иас дээш хувиар хэтрүүлсэн бол тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг зургаан сарын хугацаагаар хасаж хүнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Тогтоосон хурдыг хэтрүүлсэн бол 100 фунтээр торгоно. Мөн торгуулийн 3 оноо нэмэгдэнэ. 3 жилийн дотор 12 оноо цуглуулбал эрх хасагдана. /Хурдны заалт дээр зөвхөн оноо нэмэгдэнэ энэ нь жолоодох эрхийн онооноос тусдаа ойлголт юм/ Хэрэв торгуулиа төлөөгүй тохиолдолд шүүхээр ордог. Мөн хурдаа хэрхэн тохируулж замын хөдөлгөөнд оролцох талаар сургалтад хамруулна.	Тогтоосон хурднаас цагт 10 миль хүртэл хэтрүүлбэл 148 доллар, 30 миль хүртэл хэтрүүлбэл 203 доллар гэх мэт.
22.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох үед хөдөлгөөнт утас хэрэглэсэн бол жолоочийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Тээврийн хэрэгслийг жолоодох үедээ гар утсаар ярьсан бол 1000 фунтээр торгох шийтгэл оногдуулна.	Тээврийн хэрэгсэл жолоодож явахдаа утсаар яривал 138 доллароор торгох
23.Жолооч гэрлэн, эсхүл зохицуулагчийн дохиог зөрчин замын хөдөлгөөнд оролцсон бол хүнийг хорин нэгжтэй хэмжээний тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Гэрлэн дохио зөрчвөл 100 фунт торгож 3 оноо хасдаг.	Анх удаа 278 доллар Хоёр дахь удаагаа 463 доллар Гурав дахь удаагаа 1028 доллар Дахин зөрчил гаргасан тохиолдолд эрх хасах арга хэмжээ
20.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар тээврийн хэрэгслийн жолооч, эсхүл зорчигч хамгаалах бүс хэрэглээгүй бол хүнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Хамгаалах бүс зориулалтын дагуу зүүгээгүй бол 500 фунтээр торгох арга хэмжээ тооцдог. Энэ нь арын суудалд сууж байгаа хүн бүрд хамаарна.	Хамгаалах бүс зүүгээгүй бол 138 доллароор торгох
1.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй /жолоодлогын дадлага хийхээс бусад тохиолдолд/, эсхүл тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх нь дуусгавар болсон хүн тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол хүнийг дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. 2.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй /жолоодлогын дадлага хийхээс бусад	Согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол 3000 фунтээр торгож, жолоодох эрхийг 1 жилээр хасаж, 6 сар хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ. Согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваад зам тээврийн осол гарган хүний амь, биед	Зөвшөөрөгдсөн хэмжээнээс хэтрүүлэн хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон тохиолдолд шүүхийн шийдвэрээр дараах шийтгэлийг оногдуулдаг. 1. 48 цагаас 6 сар хүртэл хугацаагаар хорих 2. 390-1000 доллароор

⁸ Төрийн мэдээлэл. 2017., №24. Зөрчлийн тухай хуулийн 14 бүлэг 14.7 дахь хэсэг

тохиолдолд/, эсхүл эрх нь дуусгавар болсон хүнд тээврийн хэрэгслийн жолоог шилжүүлсэн бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. 4.Согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн хүнд тээврийн хэрэгслийн жолоог шилжүүлсэн бол хүнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. 5.Жолооч: 5.1.согтуурсан, мансуурсан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон; 5.2.тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй, эсхүл жолоодох эрх нь дуусгавар болсон хүн согтуурсан, мансуурсан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон; 5.3.согтуурсан, мансуурсан эсэхийг зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн бол тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг нэг жилийн хугацаагаар хасаж дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна.	хохирол учруулсан бол 5000 фунтээр торгож, 14 жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.	торгох 3. Жолоодох эрхийг 6 сараар хасах 4. Жолоодож явсан тээврийн хэрэгсэл нь өөрийн эзэмшил дээр байвал тээврийн хэрэгслийг 6 сараар хураан авч журмын хашаанд байрласан төлбөрийг өөрөөр нь гаргуулдаг байна. 5. Согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодсон дээрх зөрчлийг 7 жилийн дотор давтан үйлдвэл илүү хатуу шийтгэл оногдуулдаг. Үүнээс гадна согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодоход саад хийгээгүй буюу хөхүүлэн дэмжсэн этгээдийг захиргааны хариуцлагад татдаг байна.
37.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч энэ зүйлийн 35, 36 дахь хэсэгт зааснаас бусад байдлаар тээврийн хэрэгслийг түр, удаан зогсоох журам зөрчсөн бол хүнийг арван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Хориглосон газар тээврийн хэрэгслээ байрлуулсан бол 50-с дээш фунтээр торгох шийтгэл оногдуулна.	Зориулалтын бус газар тээврийн хэрэгслээ байршуулсан бол 115 доллар
48.Замын тэмдэг, тэмдэглэлийн заалтыг зөрчиж зүүн гар тийш эргэсэн, эсхүл буцаж эргэсэн бол хүнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. 50.Энэ зүйлийн 48, 49 дэх хэсэгт зааснаас бусад байдлаар замын тэмдэг, тэмдэглэлийн заалтыг зөрчсөн бол хүнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.	Үргэлжилсэн давхар шугамаар буцаж эргэсэн бол 190 фунтээр торгох шийтгэл оногдуулна.	Давхар зураасаар эргэвэл 150 доллар

Дээрх судалгаанаас үзэхэд Америкийн нэгдсэн Улс болон Их Британи улсуудын Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн зөрчилд хүлээлгэж буй торгуулийн хэмжээ нь Монгол Улсын Зөрчлийн тухай хуулийн 14.7-р заалт буюу Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг тухай хууль тогтоомжид хүлээлгэх торгуулийн хэмжээ буюу 20.000-50.000 төгрөг буюу 5.8-14.7 доллар байгаа нь шийтгэлд хүлээлгэж буй хариуцлага харьцангуй бага байна.

Энэ нь улс орны эдийн засаг, иргэдийн орлогын хэмжээнээс хамаарч харилцан адилгүй байгаа боловч манай улсын хувьд зөрчилд хүлээлгэж байгаа хариуцлагыг нэмэгдүүлж замын хөдөлгөөнд оролцогчдын сахилга хариуцлагыг дээшлүүлж, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, торгуулийн шийтгэлийг нэмэгдүүлэх зайлшгүй шаардлага үүсэж байна. Харин ОХУ-ын хувьд сануулах шийтгэл нь Захиргааны зөрчлийн шийтгэлийн төрөлд багтдаг бөгөөд Эрүүгийн холбогдолтой зөрчилд сануулах шийтгэл өгдөггүйгээрээ дээрх 3 улсаас ялгаатай харагдсан.

Торгуулийн шийтгэлийг хэрэгжүүлж байгаа байдлын хувьд дээрх улсууд оногдуулсан торгуулийг заасан хугацаанд төлөөгүй тохиолдолд төлүүлэх арга хэмжээ эсхүл

дараагийн шатны арга хэмжээг авдаг нь ижил төсөөтэй байсан бөгөөд харин авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнүүд нь ялгаатай байсан юм. ХБНГУ-ын хувьд болгоомжгүйгээр үйлдэгдсэн зөрчилд санаатайгаар үйлдсэн зөрчилд оноож байгаагаас бага дүнгээр торгууль оногдуулахыг хуульчилсан байх бөгөөд торгууль төлөгч этгээд эдийн засгийн боломжгүй тохиолдолд тодорхой хугацаанд хуваан төлж болох ба хугацаандаа төлж чадаагүй тохиолдолд уг эрхийг цуцлах арга хэмжээг авдаг байна. ОХУ-ын замын хөдөлгөөний зөрчил гаргагчдыг торгуулиа сайн дураараа заасан хугацаанд төлүүлэхийн тулд өгдөг боломж болох захиргааны шийтгэл ногдуулсан шийдвэр гарснаас хойш 20 хоногийн дотор торгуулиа төлсөн бол оногдуулсан торгуулийн хагастай тэнцэх хэмжээний мөнгөн дүнгээр торгууль төлөх боломжийг олгосон нь авууштай санагдсан.

Дүгнэлт. Зам хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журам зөрчсөн зөрчлийн өнөөгийн байдал, зөрчил гарахад нөлөөлсөн хүчин зүйлийг бууруулах, зам тээврийн осол, зөрчлөөс урдчилан сэргийлэх чиглэлээр гадаадын зарим оронд нэвтрүүлж буй хариуцлагын туршлагауудыг авч үзээд дараах дүгнэлтийг хийж байна.

Дэлхий дахинд замын хөдөлгөөний бодлого, зорилтыг тодорхойлж хэрэгжүүлэхдээ жолоочийн хурд хэтрүүлэхгүй байх ёс зүй, ухамсар, боловсролд чиглэсэн арга хэмжээг цагдаагийн хяналттай хослуулах, тээврийн хэрэгслийн хурдыг хязгаарлах болон хянах, инженерийн буюу зам барилга байгууламжийн бүтцэд чиглэсэн зохион байгуулалт, шийдэлд анхаарах мөн замын хөдөлгөөнд оролцогчийн соёлд түлхүү анхаарч, соёлжуулахад чиглэсэн нөлөөллийн арга хэмжээ зэргийг зохион байгуулах нэн тэргүүний шаардлага тулгарч байна.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг осол, зөрчил тогтвортой буурахгүй байгаа, гарч буй хохирлын хэмжээ улам нэмэгдэх хандлагатай болж байгаа нь шийтгэлийн хэмжээ бага, урьдчилан сэргийлэх нөлөөлөл байхгүй, энэ ажлын үр нөлөө хүссэн үр дүнд хүрэхгүй байгааг илэрхийлж байгаа бөгөөд зам тээврийн осол, зөрчлийн шалтгаан нөхцөлийг зөв тодорхойлж, түүнд чиглэсэн урьдчилан сэргийлэх оновчтой арга замыг эрэлхийлэх шаардлага бйгааг харуулж байна.

Гадаадын зарим орны туршлагаас судлахад олон төрлийн шийтгэлийн төрлийг ашиглаж байгаа нь оновчтой байна. Зарим төрлийн зөрчилд шийтгэлийн аюулын нөхцөл байдлыг судалж, түүнд тохирсон багц шийтгэлийг ногдуулах талаар тусгаж өгөх

Санал. Дээрхи дүгнэлтийг үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1. Тухайн жилд зам тээврийн осол, зөрчил гаргаагүй жолооч нарыг урамшуулж байх. Тухайлбал: замын татвар, хураамж, жолоочийн хариуцлагын даатгалын хураамжаас чөлөөлөх, хөнгөлөлт үзүүлэх, автомашины хүүхдийн суудлыг хөнгөлөлттэй үнээр олгох, автомашины засвар үйлчилгээний байгууллагатай хамтран ажиллах;

Тухайлбал: тээврийн хэрэгслийн тос, тосолгоо, компьютер оношилгоо, дугуй засвар гэх мэт. Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулдаг авто засварын үйлчилгээ явуулдаг байгууллагуудтай хамтран урамшуулах аяныг зохион байгуулснаар байгууллага болон жолооч, жолоочдоо нөлөөлөхөд чухал ач холбогдолтой.

2. Цагдаагийн алба хаагчдын хүний нөөц дутмаг байгаатай холбоотой цагдаагийн байгууллагаас зам тээврийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр маш олон төрлийн нэгдсэн болон хэсэгчилсэн арга хэмжээг улсын хэмжээнд зохион байгуулж байгаа боловч зам тээврийн осол, зөрчил, түүнээс үүдэлтэй нас баралт, гэмтэл, хохирлыг бууруулах талаар үр дүнд хүрэхгүй байна. Иймд иргэд, олон нийтийн оролцоог зам тээврийн гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг тогтмол, давтамжтай зохион

байгуулах зорилгоор цагдаагийн байгууллагад сайн дурын ажилтныг тодорхой хөтөлбөрийн дагуу сургалтад хамруулан гудамж, замд үүрэг гүйцэтгүүлэх.

3. Зам тээврийн осол, хэрэг, зөрчил үйлдсэн жолооч нарын судалгааг жолооны курсийн харьяаллаар гаргаж, олон нийтэд мэдээлэн, сургалтын чанарыг сайжруулах талаар албан мэдэгдэл, шаардлага өгч, хариуцлага тооцож байх зэрэг болно.

Ашигласан материал:

1. Зөрчлийн тухай хууль
2. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль
3. Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны “Түр журам батлах тухай” 388 дугаар тогтоол
4. Засгийн газрын 2017 оны “Шийтгэлийн хуудасны маягт батлах тухай” 194 дүгээр тогтоол
5. Д.Баярсайхан. Харьцуулсан эрүүгийн эрх зүй Уб., 2011 он
6. Зам тээврийн ослын өнөөгийн байдал. ҮСХ/. Уб., 2022 он
7. Төрийн мэдээлэл 2018 он
8. Төрийн мэдээлэл 2019 он